

บทความเรื่อง “อาชีพในฝันอาจต้องเปลี่ยนไป”

น.ท.หญิง เทวี พรหมมินตะ หมายเลข ๑๓ สัมมนา ๔

“โตขึ้นอยากเป็นอะไร” หรือ “อาชีพในฝันคืออะไร” น่าจะเป็นคำถามและประเด็นให้เด็กคิดในยุคก่อน ที่ไม่สามารถจำกัดระยะเวลาอย่างเจาะจงว่าจะย้อนไปในห้วงเวลาเท่าใดได้ เพราะปัจจุบันเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความผันผวน เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนคาดการณ์ไม่ได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและไม่แน่นอน รวมถึงมีความซับซ้อน จนเกิดความคลุมเครือ หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่ายุค VUCA world^๑ คำว่า “อาชีพ” ตามนิยามเดิม^๒ น่าจะต้องทบทวนใหม่ เพราะปัจจุบันขอบเขตของคำว่า “อาชีพ” ได้ขยายออกไปมากกว่าการเป็นประจำและมากกว่าการเลี้ยงชีพ จากข่าวสารจะเห็นได้ว่าเด็กบางคนยังเรียนหนังสือแต่ทำงานไปด้วย หาเงินเรียนเองโดยขายของผ่านเฟซบุ๊ก หรือนำเสนอสินค้าที่น่าสนใจผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ มีกิจกรรมใหม่ ๆ ต่อเนื่อง เช่น การจ้างคนช่วยหาสินค้า การรับจ้างไปซื้อสินค้า การจัดส่งสินค้าให้และชำระเงินผ่านตัวแทน กิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้อยู่ที่ไหนก็ทำได้ ขอให้มีความรู้และเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่างของกิจกรรมที่น่าสนใจว่า การนิยามหรือให้ความหมายของคำว่า “อาชีพ” ในอนาคตจะเปลี่ยนไปอย่างไร

เมื่อศึกษาความต้องการของเด็กไทยย้อนหลังไปตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๓ จากผลการสำรวจของกลุ่มบริษัทเด็โก้^๓ ประเทศไทย พบว่า อาชีพในฝันลำดับแรก คือ แพทย์ ต่อมาคือ ครู นักฟุตบอล นักวิทยาศาสตร์ และลำดับ ๕ คือ นักบินหรือตำรวจมีผู้ตอบจำนวนเท่ากัน ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๔ ผลการเรียงลำดับอาชีพในฝันในการสำรวจครั้งที่ ๒ จัดลำดับได้เป็น ๑) แพทย์ ๒) วิศวกร ๓) นักบิน ๔) นักธุรกิจ และ ๕) ทันตแพทย์และพ่อครัว โดยลำดับที่ ๕ นี้มีจำนวนความคิดเห็นเท่ากัน สำหรับครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๕๕๕ พบว่าอาชีพในฝันของเด็กไทย ๕ ลำดับแรกคือ ๑) แพทย์ ๒) ครู ๓) ทนายความหรือพ่อครัว ๔) นักธุรกิจ และ ๕) สัตวแพทย์ ซึ่งลำดับที่ ๔ ของปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีจำนวนความคิดเห็นเท่ากัน

ข้อมูลอีก ๑๐ ปีต่อมา ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๖๒ - พ.ศ.๒๕๖๔ ในห้วง ๓ ปีหลังนี้ พบว่า อาชีพแพทย์ยังคงเป็นลำดับแรกของอาชีพในฝันของเด็กไทย แต่มีชื่ออาชีพใหม่เพิ่มเข้ามาในผลการสำรวจ ครั้งที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๖๒ จากเด็กจำนวน ๒,๖๘๔ คน พบว่า อาชีพที่เด็กไทยใฝ่ฝันอยากทำมากที่สุด คือ ๑) แพทย์ ๒) ครู ๓) นักกีฬา (นักฟุตบอล) ๔) ทหาร และ ๕) นักกีฬา E-Sport และ นักแคสเกม โดยชื่ออาชีพลำดับที่ ๕ นี้มีการพูดถึงใน พ.ศ.๒๕๖๒ เป็นปีแรก

ผลการสำรวจครั้งที่ ๑๑ พ.ศ.๒๕๖๓ จากเด็กจำนวน ๔,๐๕๐ คน พบว่าอาชีพในฝันของเด็กไทย ๕ ลำดับแรก คือ ๑) แพทย์ ๒) ครู ๓) ยูทูบเบอร์ ๔) นักกีฬา และ ๕) ทหาร ต่อมาครั้งที่ ๑๒ พ.ศ.๒๕๖๔ ผลการสำรวจจากเด็กจำนวน ๒,๐๒๔ คน อาชีพในฝันของเด็กไทย ๕ ลำดับแรก คือ ๑) แพทย์ ๒) ครู ๓) ยูทูบเบอร์ ๔) ดารา-นักร้อง และ ๕) ตำรวจ

^๑VUCA เป็นคำที่ U.S. Army War College ได้นำมาใช้เพื่ออธิบายการวิเคราะห์สถานการณ์ สงครามระหว่างอัฟกานิสถานและอิรัก โดยย่อมาจากคำภาษาอังกฤษ ๔ คำ คือ Volatility, Uncertainty, Complexity, และ Ambiguity ค้นคว้าเพิ่มเติม ทำความรู้จัก VUCA | TMA :: Thailand Management Association.

^๒ คำว่า “อาชีพ” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ (orst.go.th) ได้ให้คำจำกัดความไว้ ๒ ส่วนคือ ๑) คำนาม หมายถึง การเลี้ยงชีพ การทำมาหากิน และ ๒) คำนาม หมายถึง งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ

^๓ บริษัทผู้ให้คำปรึกษาด้านทรัพยากรมนุษย์แบบครบวงจร ก่อตั้งและจดทะเบียนที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์และมีสาขาหลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศไทย

การสำรวจในแต่ละครั้งของกลุ่มบริษัทอเด็คโก้ ใช้ข้อคำถาม ๕ ข้อ คือ ๑) หนูอยากเป็นอะไรเมื่อ หนูโตขึ้น ทำไมถึงอยากเป็น และคิดว่าอยากได้รายได้เท่าไร ๒) อะไรคืออาชีพที่ดีที่สุด/ดูเท่ดี ในความคิดของหนู ๓) หากหนูได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย หนูอยากทำอะไรเป็น ๓ สิ่งแรก ๔) อะไร สำคัญกว่ากันระหว่างการหาเงินให้เยอะ ๆ กับการใช้เวลาว่างร่วมกับครอบครัว ๕) หนูตั้งใจอยากทำอะไรในปีนี้ สังเกตได้ว่าชื่อเรียกอาชีพจากเด็กที่ตอบการสำรวจมีการใช้แตกต่างกัน แต่สื่อถึงลักษณะกิจกรรมที่ทำและก่อให้เกิด รายได้ในลักษณะเป็นประจำทำให้การใช้คำเรียก “อาชีพ” สื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

ปัจจุบัน เมื่อเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นและสามารถทำหน้าที่แทนมนุษย์ในหลายกิจกรรม เช่น การรับ จ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ คนที่ทำหน้าที่รับจ่ายเงินตามร้านค้าและธนาคาร ซึ่งแต่เดิม เรียกว่าอาชีพ “พนักงาน” ชื่อเรียกเฉพาะว่า “อาชีพพนักงานแคชเชียร์” หรือ “อาชีพพนักงานรับ-จ่าย” จึงเริ่มหายไป เมื่อมี หน่วยงานมาทำหน้าที่พ่อครัวหรือทำหน้าที่ให้บริการส่งอาหารแทนคน คำว่า “อาชีพพ่อค้า” และ “อาชีพบริการ” จึงไม่นำมาใช้ อีกไม่นานคำเรียกอาชีพจะอธิบายให้ชัดเจนและเจาะจงได้มากขึ้น หลายงานมีชื่อเรียกอาชีพใหม่ และเข้าใจตรงกันแล้ว เช่น นักเขียนในยูทูป คือ “อาชีพบล็อกเกอร์ (Blogger)” ผู้ประกาศข่าวหรือนักแสดง คือ “อาชีพยูทูบเบอร์ (Youtuber)” หรือ “อาชีพติกตอกเกอร์ (Tik-Toker)” ตามชื่อของแอปพลิเคชัน (Application) นักกีฬาในปัจจุบันเล่นเกมส์และกีฬาผ่านระบบและโปรแกรมออนไลน์ จึงเรียกว่า “อาชีพนักกีฬา E-Sport” ดังที่กล่าวไปแล้วถึงผลการสังเกตข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของกลุ่มบริษัทอเด็คโก้ว่า เด็กไทยใฝ่ฝันถึง อาชีพนักกีฬา E-Sport โดยพูดชื่ออาชีพนี้เป็นครั้งแรกใน พ.ศ.๒๕๖๒ อย่างไรก็ตามเกมส์หรือกีฬาในโลกออนไลน์ทำให้กิจกรรม เกมส์และกีฬาในโลกเสมือนนี้มีความสมจริงเช่นเดียวกับการเล่นเกมส์กีฬาในสนามกีฬา โดยมีการให้เสียงและสร้าง บรรยากาศเพื่อความเร้าใจผ่านสื่อออนไลน์ เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เล่นและผู้รับชม กิจกรรมเหล่านี้จึง ก่อให้เกิด “อาชีพนักแคสเกม (Game Caster หรือ Game Commentator)” ซึ่งมีทั้งการเล่นและการแนะนำ วิธีการเล่น “อาชีพสตรีมเมอร์ (Streamer)” ซึ่งเป็นการจำลองการเล่นแบบ real time

การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ในลักษณะเป็นประจำนี้เอง เรียกว่าเป็นอาชีพ ดังนั้น อาชีพใหม่ที่ เกิดขึ้นตลอดเวลา อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และยุคสมัย การเรียกชื่ออาชีพ จึงเปลี่ยนไปได้ตามลักษณะกิจกรรม เทคโนโลยีที่ใช้และบริบทสังคม “อาชีพ” ในยุคดิจิทัลมีความหลากหลายจนเป็นสาเหตุให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่กล่าวถึงอาชีพได้แตกต่างกัน ข้อสังเกตอีก ประเด็น คือ หลายคนอาจจะทำหลายอาชีพและบางครั้งไม่ได้ทำเป็นประจำจนเรียกได้ว่าเป็นอาชีพ แต่ได้ทำ และสร้างรายได้

จากการประชุมของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๓ มีการระดมความคิดโดยการประชุมทางไกลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารอบในการทำงานรูปแบบใหม่ ในการประชุมดังกล่าวมีรายงานสำคัญเกี่ยวกับอาชีพ คือ Jobs of Tomorrow Mapping Opportunity in the New Economy โดยบทสรุป กล่าวว่า จะมีอาชีพเกิดใหม่ และมีการคาดการณ์ว่าจำนวนตำแหน่งงานในอาชีพใหม่จะเพิ่มขึ้นเพื่อตอบรับกับความต้องการของตลาดและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลายอาชีพจะถูกเทคโนโลยีแทนที่บางอาชีพจะหายไป บางอาชีพจะยังมีอยู่แต่เนื้องานและทักษะที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงไป ภายในอีก ๕ ปีหลังจากนี้คือ พ.ศ.๒๕๖๘ พนักงานที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีทักษะใหม่ในการทำงานเนื่องจากอาชีพและการทำงานจะถูกแบ่งเป็นงานของคนและงานของหุ่นยนต์ อย่างชัดเจน คำเรียก “อาชีพ” ในรายงานของสภาเศรษฐกิจโลก ไม่ได้ระบุชัดเจนว่ามีกี่ชื่อเรียก แต่ได้จัดหมวดหมู่สายงานและมีตัวอย่างอาชีพ ๗ สาขา ดังนี้

๑. Care Economy เป็นกลุ่มงานในวงการแพทย์ ลักษณะงานการดูแลสุขภาพ ร่างกาย ตัวอย่างอาชีพ Medical Transcriptionists, Physical Therapist Aides, Radiation Therapists, Athletic Trainers, Medical Equipment Preparers

๒. Data and AI เป็นงานที่ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีผสมกับการทำงานแบบออนไลน์ ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงและพัฒนาข้อมูล โดยมีชุดคำสั่งฝังอยู่ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือชิ้นส่วนเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อใช้ประโยชน์สูงสุดจากข้อมูล ตัวอย่างอาชีพ AI Specialists, Data Scientists, Data Engineer, Big Data Developer, Data Analyst

๓. Engineering and Cloud Computing เป็นการต่อยอดจากกลุ่ม Data and AI คือ งานในลักษณะดูแลระบบการจัดเก็บข้อมูล และคลังข้อมูลให้เกิดความปลอดภัยและมีความเสถียรสูงสุด ครอบคลุมตั้งแต่การวางระบบและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างอาชีพ Engineer/Develop/ Cloud Computing, JavaScript Developer

๔. Green Economy เป็นลักษณะงานที่ศึกษาเรื่องพลังงานเพื่อทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมโดยนวัตกรรมทางธรรมชาติ หรือใช้สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ ตัวอย่างอาชีพ Green Marketers, Biofuels Processing Technicians, Solar Energy Installation Managers, Water Resource Specialists

๕. People and Culture คือ งานการบริหารงานบุคคลและวัฒนธรรมองค์กร ในยุคดิจิทัล ตัวอย่างอาชีพ Information Technology Recruiter, Human Resources Partner, Talent Acquisition Specialist, Business Partner, Human Resources Business Partner

๖. Product Development เป็นงานดูแลการผลิตและบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสื่อสารประชาสัมพันธ์กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างอาชีพ Product Owner, Quality Assurance Tester/Engineer, Agile Coach, Software Quality Assurance Engineer, Product Analyst

๗. Sales, Marketing and Content คือกลุ่มงานสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ โฆษณา การตลาดผ่านช่องทาง Digital ตัวอย่างอาชีพ Social Media Assistant, Content Production, Growth Hacker, Customer Success, Sales Development Representative, Specialist Digital Marketing Specialist

จากที่กล่าวมา เห็นได้ชัดเจนว่าชื่อเรียกอาชีพในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความแตกต่างกัน แต่ไม่ว่ากิจกรรมที่ทำทั้งหลายเหล่านั้นจะได้ทำเป็นประจำหรือทำเป็นครั้งคราว หากสร้างรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว หรือสามารถเผื่อแผ่ให้กับสังคมได้ นั่นคือ “อาชีพ” และความหมายของ “อาชีพ” ในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด คงไม่จำเป็นต้องนิยามอย่างเจาะจง ดังคำกล่าวที่ว่า ชื่อนั้นสำคัญไฉน การเรียกอาชีพอะไรไม่สำคัญเท่ากับการทำความดี ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคม คำถามจากผู้ใหญ่ถึงเด็กในเรื่องอาชีพในฝัน คงไม่เปลี่ยนไปจากเดิมไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด แต่คำตอบต้องเปลี่ยนไปแล้ว ดังเพลงในอดีต “หนูอยากเป็นอะไร” ขับร้องโดย ธงชัย แมคอินไตย์ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๒ แม้จะผ่านมาแล้ว ๓๐ กว่าปี ยังคงสะท้อนความจริงเกี่ยวกับการถามถึงอาชีพในฝัน และให้มีข้อคิดเกี่ยวกับอาชีพในฝันที่แม้จะเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกไปแล้ว แต่ยังคงเตือนใจผู้คนได้เป็นอย่างดี

“ไกลสุดไกลสุดปลายรุ้ง ดวงตาน้อยน้อยมุ่งมองไปแสนไกล
เด็กน้อยเอยเจ้าฝันเจ้าใฝ่ฝันถึงสิ่งใดบ้างหนา
หนูหนูเอยหนูน้อย ขอถามหนูหน่อยได้ไหม
หนูใฝ่ฝันอยากเป็นอะไร เมื่อหนูโตใหญ่สิ่งไหนที่อยากเป็น
หนูอยากจะเป็นหมอรักษาคุณพ่อตอนไม่สบาย
ขอให้หนูได้เป็นหมอขอให้สมตั้งใจ
หนูจะเป็นคุณครูสมที่หนูตั้งใจ
ขอให้เป็นอย่างคุณครูสมที่หนูตั้งใจ
หนูอยากเป็นทหารนั่งบนรถถังที่คันใหญ่ใหญ่
ขอให้ได้เป็นทหารที่กล้าหาญชาญชัย

หนูจะเป็นพยาบาลคอยดูแลคนไข้
ขอให้พยาบาลพูดหวานจับใจ
หนูจะเป็นตำรวจเป็นผู้หมวดจับผู้ร้าย
ขอให้เป็นอย่างตำรวจเป็นผู้หมวดปืนไว
ไม่ว่าใครจะเป็นอะไร อยากรู้อยากเป็นสิ่งใด
ขอให้สมตั้งใจได้เป็นอย่างดี
แต่มีอีกอย่างที่สำคัญ
เหนือสิ่งใดนั่นคือเป็นคนดี
ถ้าโตขึ้นไปหนูเป็นคนดี หนูจะมีแต่คนรักใคร่
ทำสิ่งใดจะคิดอะไรหนูจะได้ตั้งใจเสมอ
ดวงดาวสายรุ้งจะเป็นเพื่อนเรา ความหอยเหงาก็ไม่เจอะเจอ
หนูโตขึ้นไปอยากเป็นคนดี เป็นคนดีคงดีนะเออ ทำดีเสมอตลอดไป”

บรรณานุกรม

- บริษัทอเด็คโก้ ไทยแลนด์. (๒๕๕๕). ผลสำรวจอาชีพในฝันของเด็กไทยประจำปี 2555. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <http://www.unigang.com/Article/9748>.
- บริษัทอเด็คโก้ ไทยแลนด์. (๒๕๖๒). ผลสำรวจ “อาชีพในฝันของเด็กไทย” ปี 2562. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://adecco.co.th/th/knowledge-center/detail/children-dream-career-survey-2019>.
- บริษัทอเด็คโก้ ไทยแลนด์. (๒๕๖๓). ผลสำรวจ “อาชีพในฝันของเด็กไทย” ปี 2563. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://adecco.co.th/th/knowledge-center/detail/children-dream-career-survey-2020>.
- บริษัทอเด็คโก้ ไทยแลนด์. (๒๕๖๔). ผลสำรวจวันเด็กปี 64 “หมอ” ยังคงเป็นอาชีพในฝัน – “BLACKPINK” ใอดอลขวัญใจเด็กไทย. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://adecco.co.th/th/knowledge-center/detail/children-dream-career-survey-2021>.
- บริษัทอินโฟเคสส์. (๒๕๕๔). ผลการสำรวจประจำปี อาชีพในฝันของเด็กไทย ครั้งที่ 2. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/1062695>.
- แพง ชินพงศ์. (๒๕๕๓). โพลชี้ 3 อาชีพในฝันเด็กไทย หมอ-ครู-นักบอล ฟังตรงครอบครัวสำคัญกว่าเงิน. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9530000002663>.
- สมาคมจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย. (๒๕๖๓). ทำความรู้จัก VUCA. สืบค้น ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔, จาก <https://rb.gy/5xmdyq>.
- World Economic Forum. (2020). *Jobs of Tomorrow Mapping Opportunity in the New Economy*. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Jobs_of_Tomorrow_2020.pdf.